

6. Піскунова О.В. Моделювання управлінських рішень щодо розвитку малого підприємництва. — К.: КНЕУ, 2010. — 334 с.

7. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755 — VI.

8. Указ президента України «Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва» від 03.07.1998 р. № 727/98.

9. Ярошенко Ф. О. Реформування податкової системи України в контексті прийняття Податкового кодексу / Фінанси України. — № 7. — 2010. — С. 3—9.

Статтю подано до редакції 05.04.12 р.

УДК 336.71

*Г. В. Труш, старший викладач
кафедри банківської справи
КНЕУ імені Вадима Гетьмана*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДЕПОЗИТНОЇ ПОЛІТИКИ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

Досліджено теоретичні та практичні засади депозитної політики комерційних банків України в умовах ринкової трансформації та формування національної грошово-кредитної системи. Відмічено роль і місце депозитної політики комерційного банку в забезпеченні ефективності функціонування банківської системи, її взаємозв'язок із стабільністю грошово-кредитного ринку в Україні.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: глобалізація, депозитна політика, банківський менеджмент, банківські ресурси.

Исследовано теоретические и практические основы депозитной политики коммерческих банков Украины в условиях рыночной трансформации и формирования национальной денежно-кредитной системы. Показана роль и место депозитной политики коммерческого банка в обеспечении эффективности функционирования банковской системы, ее взаимосвязь со стабильностью денежно-кредитного рынка в Украине.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: глобализация, депозитная политика, банковский менеджмент, банковские ресурсы .

Theoretical and practical bases of deposit policy of commercial banks of Ukraine are investigated in the conditions of market transformation and forming of the national money-and-credit system. Role and place of deposit policy of commercial bank in providing of efficiency of

functioning of bank system are shown, its intercommunication with stability of money-and-cred it market in Ukraine.

KEY WORDS: globalization, deposit policy, bank's management, bank's resources.

Постановка проблеми. Сьогодні в Україні особливого значення набуває питання ефективного функціонування ринкової інфраструктури, що в тому числі потребує якісних перетворень у банківській сфері. Перехід від адміністративно-командних методів управління банківською системою до ринкових підвищує роль конкуренції та посилює увагу до потреб клієнтів, розробки і реалізації ефективної депозитної і кредитної політики банків.

Досвід країн з розвинутою ринковою економікою свідчить, що одним з пріоритетних напрямків комерційних банків є сприяння мобілізації заощаджень суб'єктів господарювання, спрямування їх у напрямку найефективнішого використання, опосередковано збільшуючи загальну масу інвестицій та потенціал економічного зростання. Необхідними умовами для створення ефективної банківської системи в Україні є можливість здійснення перерозподілу коштів між суб'єктами господарювання, надання споживачам свободи вибору об'єктів розміщення тимчасово вільних грошових коштів, її надання рівних прав усім, хто має попит на кредитні ресурси.

Загострення конкуренції між комерційними банками за ресурси та напрямки їх розміщення призводить до поступового зниження прибутковості банківської діяльності. Сьогодні для успішного функціонування та розширення діяльності банку недостатньо залучати кошти за нижчою ціною, а розмішувати за вищою, необхідно створювати цілу ефективну систему менеджменту банку. Для підтримки своєї конкурентоспроможності банки повинні пропонувати своїм клієнтам все нові послуги, використовувати різноманітні фінансові інструменти та розширювати спектр своєї діяльності.

Аналіз останніх публікацій. Проблеми депозитної діяльності банків, ускладнюються та диференціюються разом зі зміною умов функціонування і обігу позичкового капіталу. Перші теоретичні обґрунтування сутності та ролі депозитних ресурсів пов'язані з процесами розвитку лихварського, а згодом грошового капіталу, зокрема, проблеми депозитної діяльності у контексті формування збережень і інвестицій розглядали А. Сміт, Д. Рікардо, І. Фішер, Дж. М. Кейнсом, Ф. Мишкіним та ін.

Серед російських і вітчизняних учених, проблемам формування ефективної депозитної політики присвячені праці Є. Жукова, О. Лаврушина, В. Усоскіна, О. Дзюблюка, І. Лютого, А. Мороза, М. Савлука та ін.

Відаючи належне науковим напрацюванням вітчизняних і зарубіжних учених слід зауважити, що існує потреба в її подальшому дослідженні. Це обумовлено недостатнім рівнем розробки окремих аспектів депозитної політики комерційного банку в умовах глобалізації грошово-кредитного ринку; дискусійними залишаються питання оптимального співвідношення депозитних інструментів та особливості формування депозитної політики в умовах зростаючої конкуренції.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах, що характеризуються частими амплітудними змінами для ефективного функціонування, розвитку і досягнення поставлених цілей кожен комерційний банк повинен не просто розробляти власну депозитну політику, а постійно її корегувати відповідно до змін що відбуваються. Основою діяльності комерційного банку є залучення грошових ресурсів та їх подальше розміщення. При цьому пасивні операції є первинними по відношенню до активних і інших банківських операцій. Тому залучені ресурси розглядаються як самостійний і основоположний об'єкт діяльності банку.

Депозитна політика являє собою комплекс заходів, спрямованих на мобілізацію банками грошових коштів юридичних і фізичних осіб з метою їх подальшого взаємовигідного використання. Ефективна і зважена політика забезпечує вигоду кредиторам від розміщення тимчасово вільних коштів, а банкам прибуткове використання ресурсів в активних операціях [1]. Депозитна політика повинна бути конкурентоспроможною і економічно доцільною оскільки вона являє собою стратегію і тактику комерційних банків із залучення грошових коштів на поворотній основі. Основним документом, який регламентує в комерційних банках процес залучення тимчасово вільних коштів підприємств, організацій і населення на рахунки в банк у різного роду депозити є меморандум про депозитну політику. Цей документ, що розробляється кожним банком окремо, включає стратегічний план банку, аналіз, структуру, стан і динаміку ресурсної бази банку.

У меморандумі повинна бути визначена стратегія щодо залучення коштів для виконання цілей і завдань по кредитній та ін-

вестиційній діяльності з орієнтиром на підтримку банком своєї ліквідності, забезпеченню фінансової стійкості та прибуткової діяльності [2].

Основними засадами депозитної політики є планування і забезпечення зростання власних коштів банку, встановлення балансу між власними та залученими коштами, визначення їх структури, визначення категорій вкладників, географію залучення та запозичення коштів, співвідношення між гривневим та валютними депозитами, нові форми депозитів, заходи щодо дотримання нормативів ризику банку за залученими коштами.

Окрему увагу слід приділити принципам депозитної політики. До них відносять принципи комплексного підходу, наукової обґрунтованості, оптимальності та єдності всіх елементів банку. Серед специфічних принципів слід відзначити принцип забезпечення оптимального рівня витрат банку, безпеки проведення депозитних операцій, надійності, оскільки банк, здійснюючи акумулювання вільних грошових коштів з метою їх подальшого розміщення, прагне отримати дохід не за будь-яку ціну, а з урахуванням ринкової кон'юнктури. Перераховані принципи дозволяють сформулювати стратегічні і тактичні напрями розвитку депозитного процесу, забезпечити ефективність і оптимізацію депозитної політики банку [3]. Ще одним важливим аспектом є межі депозитної політики банку, під якими розуміють певний обсяг акумульованих тимчасово вільних грошових коштів юридичних і фізичних осіб і які класифікуються за такими ознаками:

- залежно від попиту і пропозиції на ринку депозитів (економічні);
- від впливу нормативів ЦБ і лімітів банку (адміністративні межі);
- залежно від суб'єктів депозитних відносин (зовнішні та внутрішні межі);
- залежно від терміновості депозитних відносин (часові межі);
- залежно від географічного принципу (територіальні межі);
- залежно від обсягів і структури залучених коштів (кількісні та якісні межі).

Успіх будь-якого банківського продукту залежить від його корисних властивостей, спроможності банку задовольняти потреби клієнтів. Якісно розроблена депозитна політика, що максимально задовольняє цільові потреби клієнтів, сприяє освоєнню нових сегментів ринку та підвищує можливості банку у конкурентній боротьбі за нових клієнтів.

У проведенні ефективної депозитної політики приділяється значна увага банківському менеджменту. Запорукою успішної реалізації депозитної політики є її комплексна ув'язка з загальним менеджментом банку. Кожен комерційний банк включає в механізм банківського менеджменту розробку і реалізацію своєї депозитної політики, що виступає складовою банківського менеджменту та включає комплекс заходів по формуванню депозитного портфеля банку [5].

Депозитна політика включає різноманітні форми і методи щодо конкурентної боротьби на ринку фінансових послуг з метою забезпечення банку необхідними депозитними ресурсами. Аналіз сучасного стану банківської системи України, свідчить про існування тенденції стабілізації діяльності банківських інститутів і загострення їхньої боротьби за потенційних клієнтів. Зазначимо, що банківська система України знаходиться на етапі подальшого поділу ринку послуг між банківськими інститутами, що є відображенням відповідної політики комерційних банків.

Окремим питанням депозитної політики є недопущення дефіциту ресурсів. Але це не є проблемою всіх банківів. Так, наприклад, банки з іноземним капіталом, що мають доступ до дешевих ресурсів материнських структур, цю проблему не відчують. Одним із чинників післякризового пожвавлення підйому депозитного ринку в Україні є поступове зростання доходів юридичних і фізичних осіб, що є головним джерелом формування портфеля активів комерційних банків. Через це особлива увага приділяється забезпеченню фінансової стабільності комерційного банку, що базується на використанні механізму банківського менеджменту, складовою якого є депозитна політика. Тому, ефективність управління та функціонування комерційних банків визначається ефективністю реалізації депозитної політики.

Важливу роль у формуванні і реалізації депозитної політики комерційних банків відіграє НБУ. Заходи регулятора спрямовані на регламентацію правил по залученню депозитів і формуванню ресурсів у комерційних банків. Необхідність такої регламентації зумовлена тим, що вклади є специфічним видом грошей на основі яких формуються кредитні гроші, що збільшуються відповідно величині грошово-кредитного мультиплікатора. За відсутності відповідної регламентації регулятора процес може стати неконтрольованим, розбалансує грошовий оборот та спричинить знецінення національної грошової одиниці. Виділяють два види дер-

жавної депозитної політики. Перший — це консервативна політика або політика сильного державного регулювання депозитних установ. Вона здійснюється за умов сильної інфляції, росту цін в країні, спаду виробництва. Мета — посилення депозитної дисципліни та обмеження грошово-кредитних установ, що відкривають поточні безстрокові рахунки (чекові вклади). Другий вид депозитної політики — це ліберальна, яка передбачає послаблення депозитної дисципліни та збільшення грошово-кредитних установ, що відкривають депозитні безстрокові рахунки. Робиться з метою збільшення депозитно-кредитних грошей, що може стимулювати економічну активність і виходу економіки з кризи. Ця політика ефективна за незначного рівня інфляції.

Кожен комерційний банк, як суб'єкт депозитного ринку, реалізує свої інтереси під впливом депозитної політики центрального банку. Депозитна політика комерційного банку спрямована на оптимізацію витрат по залученню коштів на депозитному ринку та їх ефективне використання. Такий механізм реалізації інтересів суб'єктів депозитного ринку формує ціну на депозитні кошти, що значною мірою залежить від ринкових процентних ставок та структури депозитної бази, управління якою має важливе значення для регулювання прибутковості та зниження витрат. Дорогі депозитні ресурси призводять до зростання процентних витрат, а висока питома вага низькооплачуваних ресурсів підвищує рентабельність, але знижує ліквідність. Однією з найважливіших складових депозитної політики також є ефективна процентна політика [6].

Принцип ліквідності є одним з основоположних при проведенні депозитних операцій. Депозитна політика, що враховує терміни і умови залучення коштів має ґрунтуватися на підтримці ліквідності. Розміри і структура пасивів банку визначають можливості проведення активних операцій як за ступенем ризику, так і за терміном укладання коштів. Для дотримання принципу стійкості ресурсної бази банку потрібно більше уваги приділяти надійним ресурсним джерелам, до яких належать строкові депозити. Завдяки таким депозитам банки можуть вільно маневрувати залученими ресурсами у межах визначених термінів. Світовий досвід показує, що найстійкішим ресурсом для банку є ресурси фізичних осіб, по яких спостерігається значно менший рух коштів, ніж депозити юридичних осіб. Вони дозволяють здійснювати кредитування на більш тривалі строки і відповідно під більш високий процент. Рекомендований їх рівень у ресурсній базі не ме-

ніше 50%. Аналіз сучасного стану депозитів фізичних осіб в Україні демонструє позитивну динаміку зростання їх обсягів. За результатами лютого 2012 року 91 банк значно збільшив обсяги своїх депозитних портфелів. Лідером традиційно є Приватбанк, що залучив 1634,662 млн грн і це на 2,77 % більше ніж у січні цього року. На другому місці Ощадбанк, що залучив на строкові вклади 562,957 млн грн і це на 3,57 % більше ніж у січні і третім є Сбербанк Росії (Україна), який залучив 467,925 млн грн і це на 13,52 % більше ніж у попередньому місяці 2012 р. [7]. Зростання обсягів депозитів збільшує потенційні можливості банків щодо нарощування кредитування економіки та населення. Разом з тим слід відмітити що, суттєвого зниження ціни кредитів банкам ще не вдається забезпечити. Вона залишається досить високою, бо зберігається висока вартість залучених ресурсів. На сучасному етапі залучити більше ресурсів можуть комерційні банки, які поруч з більш високими процентами по депозитах, пропонують вкладникам ширший комплекс високоякісних послуг. Розвиток депозитних послуг вимагає від банків нових підходів до встановлення форм депозитних рахунків, впровадження нової техніки і технології ведення банківських операцій із застосуванням різноманітних засобів. Це дозволяє банкам повніше задовольняти потреби клієнтів у різноманітних послугах, поліпшити якість обслуговування, підвищити зацікавленість фізичних осіб у розміщенні своїх коштів на поточних рахунках у банку.

Зростанню залучення комерційними банками коштів на депозити сприяє комплексне обслуговування клієнтів. Розширення діапазону послуг, зниження їх вартості, покращення якості кредитно розрахункового та касового обслуговування сприятимуть збільшенню обсягів кредитних ресурсів банку, забезпечить йому належний рівень прибутковості від проведення активних операцій.

Висновки. Підсумовуючи, можна зробити висновки: в Україні, в умовах стабілізації національної грошової одиниці та грошово-кредитного ринку спостерігається зростання довіри населення і суб'єктів господарювання до банківських інститутів, що призвело до певного зростання обсягів депозитних рахунків; відбуваються позитивні якісні зміни у банківському секторі, що є запорукою збільшення обсягів депозитів, і що особливо важливо, в національній валюті. Такі зміни визначили тенденції до зниження ставки процента по депозитах та зростання конкуренції на депозитному ринку, що обумовило необхідність вдосконалення комерційними банками де-

позитної політики щодо залучення коштів клієнтів шляхом використання нових депозитних інструментів та надання інших послуг.

Література

1. *Рисін В. В.* Складові елементи ефективної ресурсної політики комерційного банку / В. В. Рисін // Регіональна економіка. — 2009. — № 3. — С. 115—120.
2. *Поречкіна Л. С., Шульга Н. П., Мельникова І. М.* Методологічні аспекти розробки меморандуму депозитної політики комерційного банку // Фінанси України. — 2010. — № 8. — С. 99—106; С. 37—40.
3. *Панасенко Г. О.* Теоретичні засади оптимальних рішень у процесі формування ресурсного потенціалу банку і забезпечення його фінансової стабільності // Економіка і управління. — К.: Європ. ун-т, 2009. — № 4 (34). — С. 54—60.
4. *Єрмошенко М. М.* Інформаційно-аналітична підтримка аналізу діяльності комерційних банків // Актуальні проблеми економіки (укр.). — 2010. — № 10. — С. 59—68.
5. *Дмитрієва О. А.* Оптимізація депозитної діяльності комерційного банку // Фінанси України. — 2010. — № 5. — С. 138—144.
6. *Ігнатова О. М., Романченко В. В.* Статистичний аналіз сучасного стану та тенденцій розвитку депозитної бази українських банків // Науковий вісник Ужгородського університету. — 2011. — 37 с.
7. Динаміка фінансового стану банків Україна на 1 липня 2011 року // Вісник НБУ. — 2011. — № 8. — С. 66.
8. *Тигінко Сергій.* Система гарантування вкладів в Україні: сучасний стан і перспективні напрямки розвитку // Вісник НБУ. — Серпень 2004. — С. 4—5.

Статтю подано до редакції 08.04.12 р.

УДК 336.71

Охрименко І. Б., Старший викладач кафедри банківської справи, ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ВПЛИВ СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУ НА ОСНОВНІ МАКРОЕКОНОМІЧНІ ПОКАЗНИКИ.

АНОТАЦІЯ. У статті розглянуто соціально-економічне значення споживчого кредиту та його вплив на основні макроекономічні показники.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: споживчий кредит, позичальник, кредитор, макроекономічні показники, інфляція, імпорт, попит, пропозиція, споживчі витрати, інвестиції, економічні цикли.